

Мундарижа

Рақамли иқтисодиёт

Ойбек МАМАНАЗАРОВ, Дурдона ИНОЯТОВА, Алишер СУЛТОНОВ.
Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йўналишлари 3

Саноат

Мадина АБДУЛЛАЕВА, Бекзод МАМАРАХИМОВ.
Ўзбекистонда озиқ-овқат саноати тармоқларида ишлаб чиқариш
харажатларини пасайтиришнинг асосий жиҳатлари 6

Инвестицион фаолият

Наргиза БАБАЕВА. Миллий сугурта компанияларининг инвестицион
фаолиятини ривожлантириш – Ўзбекистонда барқарор иқтисодий ўсишни
таъминлаш омилли 10

Кичик бизнес

Қуатбай ИСМАЙЛОВ, Сарсенгай БАЙЖАНОВ. Иқтисодиёт
ривожланишида кичик бизнеснинг ўрни 13

Кластер

Немат ХОЛМАТОВ. Иқтисодиётни кластерлаш — саноатлашувни
жадаллаштириш йўналишларидан бири сифатида (Хитой модели) 16

Монополия

Акмал ВАЛИЖОНОВ. Ҳўжалик юритувчи субъектларда
монополияга қарши тартибга солишни такомиллаштириш 22

Корпоратив бошқарув

Зуфар АШУРОВ. Самарали корпоратив бошқарувни ташкил этиш:
моделли ёндашув 26

Хусусийлаштириш

Сохибжон ТОПИЛДИЕВ. Қишлоқ хўжалигига мўлжалланмаган ерларни
хусусийлаштириш ва улардан самарали фойдаланиш йўллари 30

Олий таълим

Гулнора ДАВАЯТОВА. Ўзбекистон олий таълим тизимида
“Университет 3.0” моделини қўллаш истиқболлари 35

Аудит

Низомжон ХАЖИМУРАТОВ. Ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолияти
узлуксизлигини баҳолашга доир концептуал ёндашувлар 38

Туризм

Умиджон МАТЯҚУБОВ. Оролбўйи минтақасида туризм соҳасини стратегик
ривожлантиришнинг концептуал йўналишлари 42

Таҳли

Баҳодир ОМОНОВ, Эргаш ШОМИРЗАЕВ, Исмомил МУСУРМОНОВ.
Сурхондарё – Ўзбекистоннинг “жанубий дарвозаси”: имконият
ва истиқболлари 47

Хизмат кўрсатиш

Ўткир РАЖАБОВ, Нишфур НУРИДДИНОВА. Юртимизда
ижтимоий-маданий хизматлар юзага келиши ва ривожланиш эволюцияси 50

Ислохот

Гулмира ТАРАХТИЕВА, Зарнигор БОБОЖОНОВА.
Нефть ва газ саноати хомашё базасидан фойдаланишда
инновацион кластерларнинг синергетик таҳмили 54

Хорижий тажриба

Одинахон ТҮЙЧИЕВА. Инновацион сисётда
хориж тажрибасидан фойдаланиш масалалари 57

Рақамли технология

Ориф ПАРДАЕВ. Ҳалқ таълими фаолияти маълумотлар базаси
хавфсизлигини таъминлаш усуллари ва механизмларини рақамлаштириш 60

Бошқарув

Абдумалик КАДИРОВ. Саноат корхоналари иқтисодий барқарорлигини
таъминлашда хорижий давлатлар тажрибаси 62

Хорижий инвестиция

Шоҳия ТҮЛАГАНОВА. Ўзбекистонда хорижий инвестициялардан
фойдаланиш ва бошқаришни кучайтириш зарурияти 66

Рақамли технология

Зиёвуддинхон БАКАЕВ. Туризм соҳасининг геоахборот тизимини
ривожлантиришда рақамлаштириш технологиясини қўллаш хусусиятлари 68

Эмпирик тадқиқот

Анвар ҚОБИЛОВ. Тугридан-туғри хорижий инвестициялар
бўйича эмпирик тадқиқотлар таҳлили 71

Солиқ

Диёр ИСМАЙЛОВ. Кўчмас мулк объектлари билан боғлиқ
муаммоларни бартараф этиш ва жисмоний шахсларнинг
мол-мулк солигини ҳисоблаш масалалари 78

Маркетинг

Бекзод ДЖУРАЕВ. Қишлоқ хўжалиги маркетинг тизимини бошқариш
ва рағбатлантириш механизмларини такомиллаштириш йўллари 81

Логистика

Илёсхон АЮБОВ. Туризм хизматлар бозорини инвестицион
лойиҳаларни жалб қилишда “Туристик ахборот логистик маркази”
инновацион моделининг афзаллиқ жиҳатлари 84

Менежмент

Дилмурод ОРИПОВ. Чарм-пойабза корхоналарида маҳсулот
сифатига таъсир этувчи омиллар 87

Инфратузилма

Бобур СОБИРОВ. Эркин иқтисодий зоналар тушунчаси, турлари
ва уларни шакллантиришнинг ўзига хос хусусиятлари 90

Статистика

Бекзод ЖАНЗАКОВ. Туризм даромадига таъсир этувчи
омиллар таҳлили 93

Модернизация

Азамат МАТЧАНОВ. Саноат корхоналарида ахборот-коммуникация
технологияларидан фойдаланиш самарадорлиги 96

Транспорт тизими

Шерзод ЭРГАШЕВ. Автомобиль транспорти корхоналарида
асосий воситалар таҳмили 100

Диверсификация

Қаҳромон САРИЕВ. Миллий иқтисодиётда саноат тармоғи
ривожланишининг иқтисодий-статистик таҳмили 104

Стратегия

Феруза МАТЧАНОВА. Самарали стратегия асосида саноат
корхоналарида рақобат устуңликларини шакллантириш йўллари 109

Содержание

Экономика и экология

Шохиста МУРАТОВА. Обеспечение эколого-экономической
безопасности и анализ её содержания 113

Управление персоналом

Тоҳир ЭРМАТОВ. Оценка рисков в управлении персоналом 118

История и экономика

Бахтияр АЛИМДЖАНОВ, Шоҳрух ЧОРИЕВ.
История деятельности Керкинского отделения Русско-Азиатского
коммерческого банка (1910-1917 гг.), (1910-1917 гг.). 121

Демография

Нодирбек ТУЛА. Совершенствование
переписи населения на основе мирового опыта 126

Развитие малого бизнеса

Роза КАРАЖАНОВА. Роль инвестиций в развитии малого
бизнеса в Республике Узбекистан 129

Инновационная экономика

Гулнора КАРАБАЕВА. Развитие инновационных процессов
в промышленности Узбекистана 133

ТАҲРИР КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

ТАҲРИР КЕНГАШИ РАИСИ | ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА

Қаландар АБДУРАҲМОНОВ

ЎзР ФА академиги, иқтисодиёт фанлари доктори, профессор
академик АН РУз., доктор экономических наук, профессор

ТАҲРИР КЕНГАШИ АЪЗОЛАРИ | ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА

Z. Kliment LAZARASHVILI (Климент ЛАЗАРАШВИЛИ), MBA, JD, PhD.

Georgian international University президенти (АҚШ)

Президент Georgian international University (США)

Gerhard FELDMAYER (Герхард ФЕЛДМАЙЕР)

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор (Германия)

доктор экономических наук, профессор (Германия)

Masato HIWATARI (Масато ХИВАТАРИ)

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор (Япония)

доктор экономических наук, профессор (Япония)

Sung Dong KI (Сунг Донг КИ)

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор (Корея Республикаси)

доктор экономических наук, профессор (Республика Корея)

Нагмет АИМБЕТОВ

ЎзР ФА академиги, иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

академик АН РУз., доктор экономических наук, профессор

Юрий ОДЕГОВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор (Россия)

доктор экономических наук, профессор (Россия)

Игорь БУТИКОВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

доктор экономических наук, профессор

Фармонқул ЭГАМБЕРДИЕВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

доктор экономических наук, профессор

Мухиддин КАЛОНОВ

иқтисодиёт фанлари доктори,

доктор экономических наук

Адҳам БЕКМУРОДОВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

доктор экономических наук, профессор

Мухиддин ПЎЛАТОВ

иқтисодиёт фанлари доктори

доктор экономических наук

Дурбек АХМЕДОВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

доктор экономических наук, профессор

Бахтиёр ИСЛОМОВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

доктор экономических наук, профессор

Баҳодир УМУРЗАКОВ

иқтисодиёт фанлари доктори, профессор

доктор экономических наук, профессор

Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йўналишлари Направления развития цифровой экономики в Узбекистане Directions of digital economy development in Uzbekistan

Ойбек МАМАНАЗАРОВ,
профессор
Дурдона ИНОЯТОВА,
доцент
Алишер СУЛТОНОВ,
докторант

ТАҚИ Қурилишда менежмент кафедраси

Аннотация

Мақолада Рақамли иқтисодиёт тўғрисида тушунча, уни Ўзбекистонда ривожлантириш бўйича амалга оширилган ислохотлар ҳамда муҳим чоралар, ундаги мавжуд муаммолар ва унинг афзалликлари ёритилган.

В статье рассматриваются концепции цифровой экономики, реформы и важные меры, проводимые для ее развития в Узбекистане, а также существующие в ней проблемы и ее преимущества.

This given article is devoted to the concept of the digital economy, the reforms and important measures taken for its development in Uzbekistan, and also the existing problems and its advantages.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг жорий йил 24 январь куни Олий Мажлисга йўллаган Мурожаатномасида 2020 йил – “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили” деб эълон қилинди ҳамда 2 март куни 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили”да амалга оширишга оид ПФ-5953-фармони билан давлат дастури қабул қилинди. Ушбу дастуруламал ҳужжат 284 та банддан иборат бўлиб, уни амалга ошириш учун 18 171,4 млрд. сўм ва 10 301,5 млн. АҚШ доллари миқдорига маблағ сарфланиши кўзда тутилмоқда.

Дастурда 5 йўналиш бўйича кўплаб муҳим чоралар белгилаб берилган. Жумладан:

– қонунчилик палатаси ҳамда Сенат фаолиятида

фуқароларнинг Интернет тармоғидаги мурожаатлари асосида парламент ва депутат сўровларини шакллантириш, сайловчилар билан бевосита мулоқот қилиш мақсадида электрон портал ва мобиль иловадан фойдаланиш имконини берувчи “Электрон парламент” тизими жорий этилади;

– “Mening fikrim” веб-порталининг мобиль иловаси ишга туширилади, унга келиб тушаётган мурожаатлар депутатлар, мутахассислар ва кенг жамоатчилик иштирокида ОАВлар орқали муҳокама қилиб борилади;

– “Э-омбор” товарларни ҳисобга олишнинг электрон тизими ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилади;

– камида 800 мингта кенг полосали Интернет портлари яратилиб, 12 минг км. оптик толали алоқа линиялари ётқизилади;

– давлат хизматларини рақамли шаклга транс-

Калит сўзлар: иссиқлик энергияси, локал ва индивидуал иссиқлик таъминоти тизимлари, марказлашган иссиқлик таъминоти, энергия тежовчи замонавий технологиялар.

формация қилиш ва ахборот экотизимини ривожлантирилади;

– Тошкент ахборот технологиялари университети, Тошкент давлат юридик ва педагогика университетларида тажриба тариқасида босқичма-босқич масофавий ўқитиш шакли жорий этилади;

– “Давлат фуқаролик хизмати ягона электрон ахборот-таҳлилий тизими” аппарат-дастурий комплекси жорий этилади;

– 2020-2023 йилларга мўлжалланган Киберхавфсизликка доир миллий стратегия ҳамда “Киберхавфсизлик тўғрисида”ги қонун лойиҳаси ишлаб чиқилади;

– Ўзбекистон Республикасининг ягона ахборот сиёсати концепцияси ишлаб чиқилади ва тасдиқланади.

Бундан ташқари “Рақамли Ўзбекистон-2030” дастури лойиҳаси ишлаб чиқилади. Мазкур лойиҳа доирасида қишлоқ хўжалигини рақамлаштириш ва соҳага илғор ақли технологияларни жорий этиш имкониятлари тадқиқ этилади. Шунингдек, “Ақли” қишлоқ хўжалиги соҳасидаги халқаро илмий ишланмалар ва янгиликлар, уларни Ўзбекистонда жорий этиш имкониятлари, “Ақли” қишлоқ хўжалиги соҳасидаги жаҳон ишлаб чиқарувчиларининг (Google, Microsoft, IBM, SAP ва бошқалар) ноёб технологик ечимлари, “Ақли” қишлоқ хўжалигини ва қишлоқ хўжалигига рақамли технологияларни жорий этиш дастурларини амалга ошириш бўйича жаҳоннинг илғор тажрибаси атрофлича ўрганилади.

Баъзилар рақамли иқтисодиёт нега керак ва нима беради, деб ўйлаши мумкин. Рақамли иқтисодиёт деганда, фақатгина Блокчейн (Blockchain) технологиясини ва улардан халқаро молия бозорларида фойдаланиш масалаларини ёки криптовалюталарни тушуниш керак эмас. Албатта, Блокчейн технологияси, криптовалюталар ҳам рақамли иқтисодиётнинг бир бўлаги. Лекин рақамли иқтисодиёт (Digital Economy) деганда, рақамли коммуникациялар, ИТ ёрдамида олиб бориладиган иқтисодиёт тушунилади. Бунда, яширин иқтисодиётга барҳам бериш воситаси сифатида ҳам қараш мумкин. Чунки, биринчидан, барча операциялар электрон рўйхатдан ўтилишига, иккинчидан шаффоф бўлишига эришилади. Қолаверса, ишлаб чиқаришда янги ИТ технологиялар қўлланилиши туфайли маҳсулот ва хизматларнинг таннархи ҳам пасаяди.

Рақамли иқтисодиётда рақамли кўринишдаги

маълумотлар барча ижтимоий-иқтисодий соҳалардаги ишлаб чиқаришнинг асосий элементи ҳисобланади ва бундай иқтисодиёт тизимига ўтиш мамлакатимизнинг глобал миқёсдаги рақобатбардошлилиги фуқароларнинг ҳаёт сифатини янада оширади, янги иш жойларини яратади, жадал иқтисодий ўсишга имкон яратади ҳамда миллий мустақилликни таъминлайди.

Ўзбекистон Республикасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш, ўз навбатида, бир қатор потенциал афзалликларга эга бўлиш имконини тақдим этади:

– давлат секторида ҳам, бизнесда ҳам рақамли технологиялардан фойдаланиш имкониятига;

– интернет хизматларини ўз ичига олган мобиль алоқанинг кириб келиш жараёнининг юқори кўрсаткичига эришишга;

– рақамли иқтисодиёт инфратузилмасини яратиш ҳамда ривожлантириш, шу жумладан, тармоқлар, маълумотларни қайта ишлаш марказлари, техник ва дастурий таъминотнинг замон талабларига мос равишда ривожланишига.

– саноатда рақамли технологиялардан фойдаланиш тажрибасига;

– таълим тизимининг ҳар томонлама ривожланишини ва янгилашни таъминланишига;

– мамлакатдаги турли-туман компанияларнинг, фирмаларнинг, давлат корхоналарининг ҳамда бизнеснинг ривожланишига пухта асос яратилишига.

Рақамли иқтисодиётни ривожлантириш бошқа мамлакатлар каби Ўзбекистон учун ҳам унинг дунё миқёсидаги рақобатбардошлигини белгилаб берадиган стратегик аҳамиятга молик масалалардан биридир. Рақамли иқтисодиёт платформалари тузишда асосий эътиборни қуйидаги йўналишларга қаратиш зарур: телекоммуникациялар, энергетика, транспорт, соғлиқни сақлаш, солиқ ва солиққа тортиш, дори-дармонлар логистикаси, маълумотларни қайта ишлаш, туризм, ташқи иқтисодий фаолият, кўчмас мулк савдоси ҳамда ишлаб чиқариш. Айнан шу соҳаларнинг ривожланиши инфратузилма ва технологик базис яратишга имкон беради. Сўнгра уларни бошқа соҳаларга кўчирган ҳолда Ўзбекистон етук рақамли иқтисодиётни максимал даражада тез ривожлантириши мумкин бўлади.

Шуни ҳам тан олиш керак-ки, Ўзбекистонга бугунги кунда мақбул келадиган тадбир қисқа даврда – биринчи навбатда технологик ортада қолишдан қутулишдир. Айни дамда эса мамлакатимизда зарур

миқдордаги тўлақонли иқтисодиёт субъектлари йўқлиги туфайли етук ва тўлақонли рақамли иқтисодиётни ўз-ўзидан шакллантириш учун шарт-шароитлар йўқ. Бу эса давлатимизга рақамли иқтисодиёт ривожланиши учун шарт-шароитлар яратиш, уни энг керакли соҳаларга йўналтириш ва бу жараённи имконият даражасида рағбатлантириш керак-

лигини билдиради.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, мавжуд муаммоларга қарамасдан, рақамли иқтисодиётни жорий этиш ва ривожлантириш бўйича давлат сиёсатини изчил амалга ошириш Ўзбекистонни жаҳон иқтисодиётидаги стратегик мавқеини мустаҳкамлашнинг ягона йўли ҳисобланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 2 мартдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегиясини “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили”да амалга ошириш”га оид ПФ-5953-фармони.
2. “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили” Давлат дастури. “Тараққиёт стратегияси” маркази Ахборот хизмати <https://strategy.uz/index.php?news=850>.
3. Туяков Э. “Ахборотлашган жамият” муҳитини яратиш нима беради? <https://strategy.uz/index.php?news=787>.
4. Гулямов С.С., Аюпов Р.Х. Рақамли иқтисодиёт ва унинг асосий ривожланиш йўналишлари. Давлат статистика қўмитасининг “Ўзбекистон статистика ахборотномаси” илмий электрон журнали. 2019 йил, 2-сон.
5. Сударушкина И.В., Стефанова Н.А. Цифровая экономика. АНИ: экономика и управление. 2017 г. Т. 6. № 1(18).